

ARAŞTIRMA

TÜRKİYE’DE MEZUNİYET SONRASI EĞİTİM KAPSAMINDA İÇ HASTALIKLARI HEMŞİRELİK EĞİTİMİNİN DURUMU

Nuran AKDEMİR *

Leyla ÖZDEMİR **

İmatullah AKYAR ***

Alınış Tarihi:14.06.2010

Kabul Tarihi:27.10.2010

ÖZET

Çalışma hemşirelik alanında mezuniyet sonrası eğitimin genel durumunu belirlemek amacıyla 21 Haziran 2005- 12 Şubat 2006 tarihleri arasında tanımlayıcı olarak yapılmıştır. Evreni 2004-2005 öğretim yılı itibarıyla mezuniyet sonrası eğitim veren 22 üniversite oluşturmuştur. Çalışmada Yüksek lisans eğitimi veren hemşirelik okullarında genel olarak öğretim üye ve eleman sayısının yetersiz olduğu, öğretim elemanı-öğrenci dağılımının okullar arasında farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Yüksek Öğretim Kurulu'nun 35.si maddesi ile ilgili olarak öğrenci gönderen okulların, öğrencilerin eğitiminin uzun sürmesi nedeniyle eğitim ve öğretimde sıkıntı yaşadıkları saptanmıştır Yüksek Öğretim Kurulu'nun 35. maddesi ile öğrenci kabul eden okullar; eğitim almak üzere gelen öğrencilerin kurumda uyum sorunu yaşamasını, bilgi ve uygulama açısından eksikliklerinin olmasını, okullarına dönüşlerinin kayıplara yol açmasını güçlük olarak ifade etmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Hemşirelik eğitimi, yüksek lisans, doktora, mezuniyet sonrası eğitim sorunları.

ABSTRACT

The Educational Status of Internal Medicine Nursing within Post-Graduate Education in Turkey

Research was conducted as a descriptive study with the aim of determining the general situation of post graduate nursing education, between the dates June 21, 2005- February 12, 2006; with 22 universities, which were giving post graduate nursing education in 2004-2005 educational terms.

It is determined that in masters degree educating nursing schools the number of lecturers are insufficient and there are differences between these schools in distribution of lecturer-student ratio. Also schools sent students according to Higher Education Committee law according item 35th have difficulty in education and training because of their long stay. Difficulties of schools accepting students were adaptation problems, insufficient knowledge and skills and loss in their return.

Keywords: Nursing education, masters' degree, doctorate degree, post-graduate education problems.

GİRİŞ

Mezuniyet sonrası eğitim; hemşirelikte bilimsel bilgi temeli oluşturma, uygulama ve araştırma alanlarında liderlik için önemli bir etken olarak kabul edilmektedir. Küreselleşme, yaşlı nüfusun ve doğumda beklenen yaşam süresinin artışı toplumun sağlık sorunlarında değişime neden olmuş, biyomedikal alanda meydana gelen teknolojik gelişmeler ise sağlık hizmetlerinin sunumunda değişimi zorunlu hale getirmiştir. Toplumun sağlık ve hastalık algısının; hastalıkların tanı, tedavi ve izlem yöntemlerinin değişmesi ile birlikte interdisipliner bakım ve koruyucu sağlık anlayışını temel alan hizmet modellerinin önemi artmıştır. Değişen sağlık sorunları ve hizmet

modelleri ile birlikte değişime uygun nitelikte eğitim almış sağlık personeli gereksinimi gündeme gelmiştir. Bu kapsamda sağlık personeli yetiştiren okulların; mevcut durumlarını gözden geçirerek problemi tanımlayan, çözebilen insan gücünü yetiştirmeyi hedeflemesi gerekmektedir.

Sağlık ekibi içerisinde hemşireler; bireylerin sağlık düzeyini koruma, geliştirme, güvenli, etkili ve kaliteli bakım, rehabilitasyon sağlama alanlarında öncü rollere sahiptir. Bu özellikleri nedeniyle hemşirelerden; birey, aile ve toplum sağlığını etkileyen ve değişen durumlara yönelik bilgi, beceri ve donanıma sahip olması; sahip olduğu bilgi, beceri ve

* Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü İç Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı (Prof. Dr.)

** Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü İç Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı (Yrd. Doç. Dr.)

*** Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü İç Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı (Öğrt. Gör. Dr.)

donanım ile bilimsel, aktif ve bilinçli olarak uygulamalarda bulunması beklenmektedir (Ketefian et al. 2005, Bartels 2005).

İleri çalışma alanlarından biri olan iç hastalıkları hemşireliği klinik gözleme, yeni bilgilerin öğrenilmesine ve güncel bilginin hastalıklara uygulanmasına yönelik olarak uzun ve özel bir tarihsel geçmişe sahiptir. Geçen yüzyılda hemşirelik eğitimi, tanı, tedavi ve bakım uygulamalarını kapsayacak şekilde hastane merkezli olarak yürütülmüştür. İç hastalıkları hemşireleri; yaşam boyu öğrenme, planlı klinik çalışma, sürekli bakım, öykü alma, fizik muayene, verilere göre doğru karar verebilme, klinik farmakoloji, epidemiyoloji, bilimsel yayın izlemi, tıbbi etik, sağlık bakım kalitesinin yönetilmesi, koruyucu sağlık hizmeti gibi konularda bilgi sahibi olmalıdır (Bartels 2005).

Toplumun sağlıklı ilgili gereksinimlerini karşılamak üzere hemşireler lisans ve lisansüstü düzeyde eğitim almaktadırlar. Buzlu ve arkadaşlarının (1997) öğrencilerin hemşireliğe ve mezuniyet sonrası eğitime ilişkin düşüncelerine yönelik olarak yaptığı çalışmada, öğrencilerin %76'sının mezun olduktan sonra hemşire olarak çalışmak istedikleri ve %48'inin lisansüstü eğitimi düşündükleri belirlenmiştir. Benzer şekilde Kuzu ve arkadaşlarının (2003) Sağlık Yüksek Okulu (SYO) hemşirelik ve sağlık memurluğu öğrencilerinin eğitimlerine ve geleceklerine ilişkin düşüncelerini incelemek üzere yaptıkları çalışmada, öğrencilerin %73.3'ünün lisansüstü eğitim yapmak istedikleri saptanmıştır. Aynı çalışmada öğrenciler lisansüstü eğitim yapma nedeni olarak %33.3 oranında statülerini yükseltmek, %25.9 oranında mesleğine katkıda bulunmak, %11.1 oranında eğitimci olmayı belirtmişlerdir (Kuzu ve ark. 2003). Ülkemizde yapılan çalışmalardan anlaşıldığı gibi lisans mezunu hemşirelerin büyük kısmı, mezuniyet sonrası eğitime devam etmek istemektedir (Buzlu ve Kutlu 1997, Kuzu ve ark. 2003).

Amerika Hemşirelik Okulları Birliği hemşirelik eğitiminin en az lisans düzeyinde verilmesi gerektiğini, eğitimde ulaşılabilecek en üst derecenin doktora düzeyi olduğunu belirtmektedir (Doctoral Education Essentials, 2007). Atalay (1996) lisans mezunu hemşirelerin; mesleki alanda temel bilgi ve becerilere, yaşam boyu öğrenme felsefesi, bilimsel düşünme yeteneği ile konusunda derinliğe, etkin yazılı ve sözlü ifade, analiz,

sentez, tasarım, yaratıcılık, liderlik yeteneğine, grup olarak uyum içerisinde çalışabilme özelliğine sahip olması gerektiğini ifade etmektedir.

Mezuniyet sonrası eğitim; seçilen alandaki bilgilerin derinlemesine ve geniş kapsamlı olarak öğrenilmesini sağlamak, olumlu tutumlar, değerler ve analitik düşünme alışkanlıkları kazandırmak, hemşirelik uygulamaları için araştırmanın önemini anlamak ve çalışmalarında kanıta dayalı verileri kullanmak, hemşirelik sorunlarının çözümlenmesinde yararlı olacak uygun bilimsel ilkeleri seçebilmek ve yeni hipotezlerin geliştirilmesini hedeflemektedir (Atalay 1996, Kocaman 2005). Mezuniyet sonrası eğitimde kazanılan bilgi ve becerilerle hemşireler, mesleki felsefe, bilimsel yaklaşım ve çeşitli bakım modellerini klinik alanda uygulayabilmekte; hizmet alanında değişim için lider sağlık profesyoneli rolünü üstlenebilmektedir.

Ülkemizde hemşirelik eğitimi halen üniversite düzeyinde Hemşirelik Yüksekokulları ve Sağlık Yüksekokulları (SYO); lise düzeyinde Sağlık Meslek Liseleri (SML) ile verilmektedir. Hemşirelik eğitimi 1991 yılında Anadolu Üniversitesinde SML mezunlarına açılan bir program ile 1999 yılına kadar hemşirelik önlisans programı olarak da verilmiştir (Erdil 2001).

Ülkemizde hemşirelikte lisans eğitime 1955 yılında Ege Üniversitesi ile başlanmış, bunu 1961 yılında Hacettepe Üniversitesi izlemiştir. Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi Öğrenci Seçme Sınavı 2006 yılı kılavuzu bilgilerine göre hemşirelikte lisans eğitimi veren 13 hemşirelik yüksekokulu, 67 sağlık yüksekokulu olmak üzere 80 okul bulunmaktadır (Erdil 2001, Arslan ve ark.2004, ÖSYM Tercih Kılavuzu 2006). Ülkemizde sağlık meslek lisesi sayısı ise Milli Eğitim Bakanlığı verilerine göre 81'dir (MEB 2007). Türkiye'de hemşirelik lisansüstü eğitimi, 1968 yılında Hacettepe Üniversitesinde bilim uzmanlığı programlarının, 1972 yılında yine Hacettepe Üniversitesinde ilk bilim doktora programlarının açılmasıyla başlamıştır (Erdil 2001).

Ülker ve arkadaşlarının 2001 yılında yayınladıkları "Türkiye'de Hemşirelik Eğitimi" raporunda hemşirelik yüksekokullarından son on yılda mezun olan yüksek lisans öğrenci sayısı 461, doktora öğrenci sayısı ise 126'tır. Günümüzde ise bu sayıların yüksek lisans için

1000'lere; doktora programı için 300'lere yaklaştığı düşünülmektedir (Arslan ve ark. 2004). Hemşirelik yüksek okullarında mezuniyet sonrası eğitimin nitelik ve niceliği geliştikçe, hemşirelerin hasta bakımına ilişkin bilgi ve becerileri ile birlikte liderlik, savunuculuk gibi rollerinin ön plana çıkacağı belirtilmektedir (Ketefian et al. 2005).

Nitelikli bir mezuniyet sonrası eğitimin temellerinin kaliteli bir lisans eğitimine dayandığını göz ardı etmemek gerekir. Eğitimin bir alanındaki gelişmenin diğer alanındaki gelişmeyi beraberinde getireceği, bu gelişmenin ülkenin ilk ve orta eğitim-öğretim sisteminden ayrı düşünülmemeyeceği, kurumların ve ülkenin eğitim ve sağlık politikalarının en üst düzeyde etkileyici faktör olduğu unutulmamalıdır. Ayrıca eğitim programlarının nitelik ve özellikleri ile birlikte bireysel faktörlerin eğitimin niteliğini etkileyeceği bilinmektedir. Üniversitelerde hızla sayıları artan hemşirelik okullarının; eğitim kalitesi ve nitelikli öğretim elemanı sorununu getirdiği yadsınamaz bir gerçektir. Bu nedenle iç hastalıkları hemşireliğinde mezuniyet sonrası eğitim konusunun ele alınmasına ve mevcut durumun saptanarak uygun çözüm yollarının geliştirilmesine gereksinim bulunmaktadır.

Amaç

Çalışma Türkiye'de mezuniyet sonrası eğitim kapsamında iç hastalıkları hemşirelik eğitiminin durumunu belirlemek amacıyla tanımlayıcı olarak yapılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Çalışmanın Evren ve Örneklemi

Tanımlayıcı olarak tasarlanan çalışmanın evrenini 2004-2005 öğretim yılı itibarıyla mezuniyet sonrası eğitim veren 22 üniversite; örneklemi çalışmaya katılmayı kabul eden 19 üniversite oluşturmuştur. Çalışmanın evrenini oluşturan 22 üniversiteden 15'i sadece yüksek lisans, 7'si yüksek lisans ve doktora eğitimi vermektedir. Çalışma kapsamına Süleyman Demirel Üniversitesi yüksek lisans eğitimine devam edemediği için, Abant İzzet Baysal Üniversitesi ilgili anketi yanıtlayamadığı için, Marmara Üniversitesine ulaşamadığı için alınamamıştır.

Hemşirelik alanında yalnızca yüksek lisans eğitimi veren ve çalışma kapsamına alınan üniversiteler; Afyon Kocatepe Üniversitesi, Akdeniz Üniversitesi, Celal Bayar Üniversitesi, Cumhuriyet Üniversitesi, Çukurova Üniversitesi, Erciyes Üniversitesi, Gazi Üniversitesi,

Gaziantep Üniversitesi, Kocaeli Üniversitesi, Mersin Üniversitesi, Osmangazi Üniversitesi, Selçuk Üniversitesi ve Zonguldak Karaelmas Üniversitesi'dir.

Hemşirelik alanında yüksek lisans ve doktora eğitimi veren ve çalışma kapsamına alınan üniversiteler; Hacettepe Üniversitesi, Erzurum Atatürk Üniversitesi, Ege Üniversitesi, GATA, İstanbul Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi'dir.

Veri Toplama Aracı ve Uygulama

Çalışmanın verileri, araştırmacılar tarafından ilgili literatür kullanılarak hazırlanan "Hemşirelik Alanında Mezuniyet Sonrası Eğitimin Genel Durumu" anketi ile toplanmıştır. Anket, genel bilgiler, yüksek lisans eğitime ve doktora eğitimine ilişkin bilgiler olmak üzere üç başlıktan oluşmaktadır.

Anketin genel bilgiler başlığı altında okulun kuruluş yılı, öğretim ve idari kadrosu, mezuniyet sonrası eğitim ve YÖK 35. maddeye ilişkin sorular bulunmaktadır. Yüksek lisans ve doktora eğitimine ilişkin bilgiler bölümünde eğitime başlama yılı, eğitimin yürütüldüğü anabilim dalları, eğitimi veren öğretim üye/elemanları ile öğrenci durumu ve mezuniyet sonrası eğitimde yaşanan güçlük ve önerileri sorgulayan sorular yer almaktadır.

Araştırma verileri okulların idari amirlerinden 21 Haziran 2005- 12 Şubat 2006 tarihleri arasında posta, elektronik posta ve faks yolu ile toplanmıştır.

Verilerin Değerlendirilmesi

Çalışmanın verileri SPSS (Statistical Package for Social Sciences) programında değerlendirilmiş ve yüzdelik, sayı hesaplamaları kullanılmıştır.

Etik Boyutu

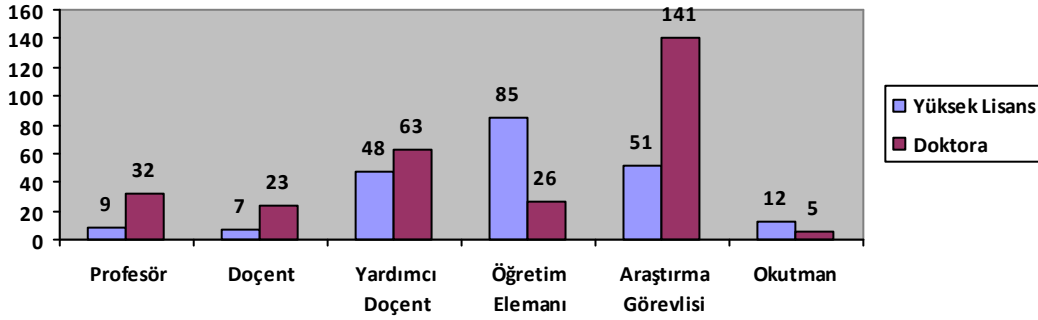
Araştırma kapsamına alınan okullara sözel ve yazılı olarak bilgilendirme yapılarak izinleri alınmıştır ve veriler fax, e.mail ve posta yoluyla toplanmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Yüksek lisans düzeyinde eğitim veren 13 üniversitenin açılış yılları 1969 ile 2000 arasında değişirken; yüksek lisans eğitime başlama yılları 1986 ile 2004 arasında değişmektedir ve okullar açıldıktan ortalama 4.6 yıl sonra mezuniyet sonrası eğitime başlamıştır. Doktora eğitim programını yürüten altı okulun kuruluşu ise 1955-1994 yılları arasında değişmektedir. Çalışmaya katılan okullar doktora eğitimini, mesleğin gelişimi ve profesyonelleşmesini

sağlamak felsefesi ile başlattıklarını ifade etmiştir. Erzurum Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu üç büyük il (Ankara, İstanbul ve İzmir) dışında bir eğitim merkezi olma düşüncesinin doktora eğitimi başlatma felsefeleri arasında yer aldığını belirtmiştir.

Çalışmaya katılan okullarda toplam öğretim üye ve eleman sayısı yüksek lisans eğitimi veren okullarda toplam 212, doktora eğitimi veren okullarda 290'dır (Grafik 1).

Grafik 1. Mezuniyet Sonrası Eğitim Veren Kurumların Öğretim Üye ve Elemanlarının Dağılımı

Yüksek lisans eğitimi veren okulların yedisinde profesör ve doçent, birinde yardımcı doçent ve araştırma görevlisi, 11'inde okutman bulunmamaktadır ve doktora eğitimi veren öğretim elemanlarının %48.6'sı araştırma görevlisi kadrosundadır. Araştırmanın yapıldığı okulların mezuniyet sonrası eğitim veren öğretim üye ve elemanlarına bakıldığında; profesörü olmayan üç okul olduğu, okullarda 16 profesör, 9 doçent, 32 yardımcı doçent ve 9 öğretim görevlisi bulunduğu, ancak profesörlerin altısının, doçentlerin dördünün, yardımcı doçentlerin sekizinin, öğretim görevlilerin ikisinin hemşirelik alanından olduğu belirlenmiştir. Çalışma kapsamına alınan tüm okullarda öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı yüksek lisans eğitimi için ortalama 3.75 (max.10, min.1.78) iken; doktora eğitimi için 3.0 (max.3.29, min.2)'dir.

Yüksek Öğretim Kurulu'nun (YÖK) raporuna göre; ülkemizde 2003-2004 eğitim-öğretim yılında meslek yüksek okullarında, yüksek lisanslı öğretim elemanı sayısı 1869'a, doktoralı öğretim elemanı sayısı da 1061'e çıkarak, toplam doktora ve yüksek lisans yapmış olan öğretim elemanı sayısı 2930'a, bu sayının toplam öğretim elemanları içindeki payı %51'e ulaşmıştır (Gürüz 1999). Ülker ve arkadaşlarının (2001) raporuna göre ise; Hemşirelik yüksekokullarında akademik kadronun %38.5'i öğretim üyesi, %10.2' i öğretim görevlisi, %0.9'u ise uzmandır. Raporlar ve çalışmamız birlikte değerlendirildiğinde genellikle öğretim

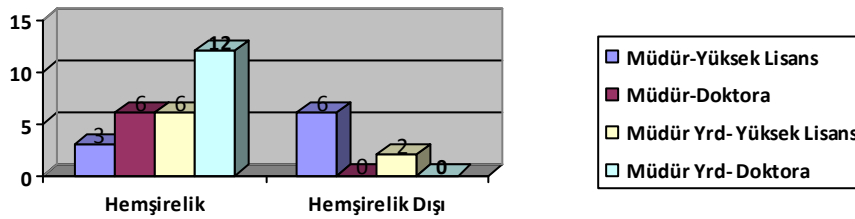
elemanı kadrosu ve alt yapısı oluşturulmadan açılan meslek yüksekokullarında durumun yüksek lisans ve doktoralı öğretim elemanı alımı artırılarak iyileştirilmeye çalışıldığı ve doktora eğitimi için güçlü idari kadronun itici güç oluşturduğu düşünülmektedir.

Doktora eğitimi veren okulların eğitimcilerinin %89.7'si öğretim üyesi, %10.3'ü öğretim görevlisi ve tamamı hemşiredir. Hemşirelikte yüksek lisans eğitimi veren okulların eğitici kadrosunun %30.2'sini öğretim üyeleri, %40.1'ini öğretim görevlileri ve %29.7'sini öğretim üye ve yardımcıları oluşturmaktadır. Ülker ve arkadaşlarının (2001) raporuna göre; SYO'nda öğretim elemanlarının %8.9'u öğretim üyesidir. Geri kalan öğretim elemanlarının %35.2'si lisans mezunu, % 42.3'ü yüksek lisansa devam eden/ tamamlayan, %14.2 doktora çalışmasına devam eden/tamamlayan eğitimcilerdir; bir başka ifade ile SYO'larında hemşire eğitimcilerin yaklaşık 1/3'ü sadece lisans mezunudur (Ülker 2001). Çalışmamızda doktora eğitimi veren hemşirelik okullarının sadece yüksek lisans eğitimi verenlere göre öğretim üye ve elemanı sayısının daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Çalışmamızda mezuniyet sonrası eğitim veren okullarda eğitimcilerin çoğunun hemşirelik alanından, 47'sinin yardımcı doçent, 35'inin profesör, 20'sinin doçent olduğu ve tez danışmanlığı yapan öğretim elemanlarının çoğunun ünvanının yardımcı doçent olduğu saptanmıştır. Karaaslan ve Gürkan'ın(1994) Ege

Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulunda lisans öğrencilerinin okuldaki danışmanlık hizmeti ile ilgili görüş ve beklentilerini incelediği çalışmada, öğrencilerin %68.5'inin okuldaki danışmanlık hizmetinden memnun olmadıkları, % 90.7'sinin daha yeterli bir rehberlik ve danışmanlık hizmeti istedikleri ve %52.6'sının eğitim konusunda yardım bekledikleri saptanmıştır. Ülkemizde lisans dönemindeki öğrencilere verilen danışmanlık hizmetindeki yetersizlik ilerleyen eğitim dönemlerinde devam etmektedir. Çalışmamız kapsamına alınan ve hemşirelikte doktora eğitimi veren okulların öğretim üye ve elemanı sayısı diğer okullara göre yüksek olsa da, mezuniyet sonrası öğrencilere verilen danışmanlık hizmetinin niteliği ile ilgili çalışmalara gereksinim bulunmaktadır.

Çalışmada yüksek lisans eğitimi veren okulların dokuzunun müdürünün profesör, profesörlerin beşinin tıp, üçünün hemşirelik, birinin beslenme ve diyetetik alanından olduğu; 13 müdür yardımcısından altısının alanının hemşirelik, diğerlerinin alanının hemşirelik dışı olduğu; doktora eğitimi veren okulların idari kadrosunun tamamının alanının hemşirelik olduğu saptanmıştır (Grafik 2). Ülker (2001)'in raporuna göre; Hemşirelik yüksekokullarında yönetici kadroların tamamında hemşirelik alanından kişiler bulunurken, SYO'nda yönetici kadroların sadece %23.6'sında hemşirelik alanından kişilerin yer aldığı görülmektedir. Çalışmamız bulgularına benzer şekilde raporda SYO yönetici kadrolarının (müdür) unvan dağılımlarının 20 profesör, 16 doçent, 28 yardımcı doçent, 7 öğretim görevlisi ve bir uzman olduğu belirtilmektedir (Ülker 2001).

Grafik 2. Mezuniyet Sonrası Eğitim Veren Kurumların İdari Kadro Alan Dağılımı

Tablo 1. Mezuniyet Sonrası Eğitim Alanları, Eğitim Verilen Üniversite, Mezun ve Devam Eden Öğrenci Sayısı (2006 yılı itibarıyla)

Mezuniyet Sonrası Eğitim Alanları	Eğitim Verilen Üniversite Sayısı		Devam Eden Öğrenci Sayısı		Mezun Olan Öğrenci Sayısı	
	YL*	Dr**	YL*	Dr**	YL*	Dr**
Hemşirelik Esasları	3	5	51	12	20	26
İç Hastalıkları Hemşireliği	7	6	33	15	47	38
Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği	5	6	25	19	42	25
Doğum ve Kadın Sağlığı Hemşireliği	7	6	30	24	19	41
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği	5	6	15	17	19	26
Halk Sağlığı Hemşireliği	5	6	9	18	19	44
Ruh Sağlığı Hemşireliği	6	6	29	11	25	32
Hemşirelikte Öğretim/Yönetim	1	2	1		6	10

*n:13 **n:6

Tablo 1’de mezuniyet sonrası eğitim alanları, mezun ve devam eden öğrenci sayısı verilmektedir. Hemşirelikte Öğretim/Yönetim anabilim dalında yüksek lisans eğitimi 13 okuldan birinde; doktora eğitimi altı okuldan ikisinde verilmektedir. Hemşirelik okullarının yedisinde yüksek lisans, altısında doktora eğitimi verilen İç Hastalıkları Hemşireliği anabilim dalında 85 öğrenci (47 yüksek lisans, 38 doktora) eğitime devam etmektedir. Tabloda gösterilmemekle birlikte çalışma kapsamına alınan okullarda mezuniyet sonrası eğitim yüksek lisans düzeyinde, en az iki, en çok yedi anabilim dalında verilmektedir. Ayrıca doktora eğitimine devam eden toplam 197 öğrenciden doktora eğitim sürecine ilişkin bilgi edinilebilen 166 öğrencinin %39.8’i ders döneminde, %4.8’i yeterlilik aşamasında, %6.6’sı tez önerisi döneminde, %47’si tez izleme döneminde ve %1.8’i hazırlık dönemindedir.

Hemşirelik Alanında Yüksek Lisans Eğitimi Veren Okullar ve YÖK Kanununun 35. Maddesi

Okulların %23.1’inin 2547 sayılı YÖK Kanununun 35. maddesine göre öğrenci kabul ettiği belirlenmiştir. Sadece yüksek lisans eğitimi veren okullardan YÖK Kanununun 35. maddesi gereği öğrenci kabul eden okullar Osmangazi, Erciyes ve Zonguldak Karaelmas Üniversitesi’dir. Bu okulların 35. madde ile yüksek lisans eğitimi gören öğrencilerinin dağılımı Osmangazi Üniversitesi 1, Erciyes Üniversitesi 2 ve Zonguldak Karaelmas Üniversitesi 7 olmak üzere toplam 10 öğrencidir. YÖK Kanununun 35. maddesi ile öğrenci kabul eden okulların ilgili maddeye yönelik düşünce ve önerileri; eğitim almak üzere gönderilen öğrencilerin uzun süre kalmalarının kendi üniversitelerinde eğitim ve öğretim sıkıntılarına yol açtığı; bu sorunun öğrencilerin tez aşamasında danışmanları ile belirli aralıklarla görüşme planlanarak kendi okullarına dönmelerinin sağlanması ile çözülebileceği şeklindedir. Yüksek Öğretim Kurulu Kanununun 35. maddesi ile öğrenci gönderen okullar da benzer olarak eğitim almak üzere giden öğrencilerin üniversitelerde uzun süre kalmalarını sorun olarak ifade etmişler ve üniversitelerin kontenjanlarının kısıtlı olduğunu belirtmişlerdir. Bu okullar belirttikleri sorunlara ilişkin üniversitelerin kontenjanlarının artırılması, kriterlerin karşılanabilir düzeylere indirilmesi ya da madde 35 ile eğitim almak üzere gelen kişilerin kriterlerden muaf

tutulmaları, tez döneminde okullarına dönmeleri, mezuniyet sonrası eğitim veren gelişmiş üniversitelerle, gelişmekte olan üniversiteler arasında işbirliği ile ortak programlar oluşturulması önerilerinde bulunmuşlardır. Bulgularımızla paralel olarak Ülker ve arkadaşlarının (2001)’ raporunda, SYO’larının eğiticiye yönelik yaşadıkları sorunlar arasında %26 ile YÖK’ün 35. maddesine ilişkin güçlükler belirtilmektedir.

Çalışmaya katılan okullara mezuniyet sonrası eğitimle ilgili yaşadıkları güçlükler sorulduğunda yanıtlar arasında en sık ifade edilen güçlük (%61.5) öğretim elemanı sayısının yetersizliği, ders yükü fazlalığı (%23) ve bazı okullarda mezuniyet sonrası eğitim programının olmamasıdır (%15.5). Çalışmamızda lisansüstü eğitim ile ilgili olarak SYO %50 oranında lisansüstü eğitim olanaklarına sahip olmamayı yaşadıkları en büyük güçlük olarak ifade etmişlerdir. Bulgularımıza benzer şekilde Ülker ve arkadaşlarının (2001) raporunda eğiticiye yönelik; öğretim elemanı yetersizliği (%27.7), kadro ve eğitici sayısının yetersizliği (%15.2) ve eğitimcilerin ders saati fazlalığı (%2.3) sorunları ifade edilmiştir. Ayrıca mezuniyet sonrası eğitim yapan gelişmiş üniversitelerin kontenjanlarının sınırlı olması, hemşirelik yüksekokullarının lisansüstü eğitime sağlık yüksekokulu mezunlarını kabul etmemesi, yüksek lisans eğitimi veren bazı okullarda doktora eğitiminin olmaması, fiziksel yetersizlikler, tez konusu belirleme gibi alanlarda güçlük yaşandığı ifade edilmektedir. Benzer şekilde Karaaslan ve Gürkan (1994)’ın yaptıkları çalışmada hemşirelik öğrencilerinin tamamına yakınının (%90.7) öğretim üyeleri tarafından verilen danışmanlık hizmetinden memnun olmadıkları saptanmıştır. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsünün stratejik plan raporuna göre lisansüstü eğitimde öğrenci, danışman ve eğitim ile ilgili ve maddi güçlükler yaşandığı ifade edilmiştir (Nemutlu 2007). Yapılan çalışmalara benzer şekilde araştırmamızda da, mezuniyet sonrası eğitime ilişkin öğretim üyesi ve fiziksel olanakların yetersizliği gibi sorunlar belirlenmiştir.

Çalışmamızda yaşanan güçlüklerle yönelik olarak öğretim elemanı sayısının artırılması, üniversitelerin ortak eğitim yapması ve temel mesleki derslerin öğrencinin bulunduğu üniversiteden, diğer derslerin uzmanlaşmış üniversitelerden alınması önerilerinde bulunulmuştur. Sağlık Yüksekokullarından

%13.8'i sosyal imkanlarının yetersizliğini, %8.3'ü bütçe yetersizliğini yaşadıkları güçlükler olarak ifade etmiş ve bu sorunların çözümünü öneri olarak sunmuşlardır. Ülker ve arkadaşlarının (2001) raporunda SYO'larının %8.3'ünün HYO'dan hemşirelikle ilgili çalışmaların bulunduğu yayınları göndermesini talep ettiği; %4.1'inin eğitim desteği almayı istediği belirlenmiştir.

Hemşirelik Alanında Doktora Eğitimi Veren Okullar ve YÖK Kanununun 35. Maddesi

Hemşirelikte mezuniyet sonrası eğitimi veren okulların %66.6'sı YÖK Kanununun 35. maddesine göre öğrenci kabul etmiştir. YÖK kanunu 35. madde kapsamında Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu'na 24, Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu'na 16, İstanbul Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu'na 10 öğrenci gelmiştir. Yüksek Öğretim Kurumunun Raporunda; 2003 yılında mezuniyet sonrası eğitim için YÖK kanunu 35. madde ile görevlendirilen toplam 662 araştırma görevlisinin en çok tercih ettiği ilk beş üniversitenin, sırasıyla Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi olduğu belirtilmektedir (Gürüz 1999). Çalışmamız bulgularında yer aldığı gibi, hemşirelik alanında da mezuniyet sonrasında YÖK kanununun 35. maddesi kapsamında öncelikle tercih edilen okul Hacettepe Üniversitesi olmuştur. Çalışmamız verileri arasında öğrencilerin tercih nedeni ve sıralamasına ilişkin bilgi olmaması nedeni ile üniversitenin coğrafi açıdan merkezi konumda olması ve mezuniyet sonrası eğitimde köklü geçmişinin bu tercihte etkili olabileceği düşünülmektedir.

Çalışmamızda doktora eğitimi veren okulların YÖK Kanununun 35. maddesi ile ilgili düşünceleri; eğitim almak üzere gelen öğrencilerin kurumda uyum sorunu yaşamaları, bilgi ve uygulama eksikliklerinin olduğu, kadrolarının buldukları okullara dönüşlerinin kayıplara yol açtığı ve uygulamanın olumlu olduğu şeklindedir. Ülkemizde Hemşirelikte doktora eğitimi ilk olarak 2002 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi HYO'nda yapılan sempozyumda tartışılmış; doktora programlarının içerik ve yapı açısından Amerika'daki Bilim Doktorası Programına (DNSc) benzediği, mevcut programların "araştırma, bilim felsefesi ve hemşirelik teorileri" gibi temel dersler açısından farklılık

gösterdiği belirtilmiştir. Bu sempozyumda mevcut doktora programlarının yüksek lisans eğitimine benzediği, bilim doktorası ve mesleki doktora karışımı bir yapıda ve eğitimci ihtiyacını karşılamaya yönelik olduğu, bu programlarla hemşirelikte yeterince bilgi gelişimi sağlanmadığı, araştırma sonuçlarının uygulamaya yansıtılmadığı, araştırma yönü gelişmiş eleman yetiştirmede yetersizlikler ve yayın yapmada sorunlar olduğu, doktora programlarının ortak bir amacının olmadığı, öğrencilerin danışman seçme özgürlüğünün olmadığı, öğretim üyesi ve danışmanlık kriteri ile ilgili sorunlar olduğu belirtilmiştir (Doktora Eğitimi Sempozyum Raporu 2002).

Doktora eğitimi veren okulların YÖK Kanununun 35. maddesi ile ilgili önerileri kapsamında; eğitim almak üzere gelen öğrencilerin üniversitelerin kriterlerini karşılamış olması ve geldikleri üniversitelerde kalma sürelerini uzatmamaları yer almıştır.

Çalışmaya katılan üniversitelerin öğretim üye ve elemanlarının mezuniyet sonrası eğitim ile ilgili olarak yaşadıkları güçlükler;

- Dışarıdan doktora eğitimine devam eden öğrencilerin başarılı olmaması,
- Mezuniyet sonrası eğitim almakta olan öğrencilerin temel bilgi eksikliklerinin ve uyum sorunlarının olması,
- Kliniklerde araştırma izinlerinde sorun yaşamaları,
- Kliniklerde ekip çalışmasına özen gösterilmemesi,
- Yayınları izleyebilme sorunları, çok sayıda hemşire okulunun bulunması ve yetişmiş akademik personele olan gereksinim nedeniyle giriş kriterlerinin esnek olması,
- Öğrenci sayısının fazla olması ve eğitim olanakları ile ilgili fiziksel yetersizlikler olarak ifade edilmiştir.

Çalışmamıza katılan okulların doktora eğitimi ile ilgili önerileri;

- Anabilim dallarının yeterli alt yapıya sahip olmadan programlarını açmamaları,
- Yeterli öğretim elemanı sayısına sahip olan okullarda eğitim yapılması,
- Benzer eğitim veren anabilim dallarının konu seçiminde bilgi ağı oluşturması,
- Eğitim programında çeşitliliğin sağlanması ve bilim felsefesi derslerine ağırlık verilmesi,
- Doçentlik alanlarına göre doktora programlarının açılması,

- Sağlık yüksekokullarının öğretim elemanı gereksinimini karşılamak amacıyla hemşirelik yüksekokullarında doktora eğitiminin zamanında tamamlanmasının sağlanması şeklindedir.

Önerilerle paralel olarak literatüre bakıldığında dünyada doktora eğitim programlarının; hemşirelikte felsefe doktorası (PhD), hemşirelikte bilim doktorası (DNS/DNSc), bilimsel hemşirelik doktorası (DSN), hemşirelik doktorası (DN/ND) ve hemşirelik eğitim doktorası (EdD) şeklinde olduğu görülmektedir (Ellis 2005). Genel olarak dünyada hemşirelikte doktora eğitimi, çalışmamıza katılanların önerilerine kısmen benzerlik göstermektedir. Ancak YÖK düzeyinde doçentlik alanları konusundaki sorunlar doktora alanlarına da yansımakta, hemşire akademisyenler arasında huzursuzluklara yol açmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yüksek lisans eğitimi veren okullarda genel olarak öğretim üye ve eleman sayısının yetersiz olduğu, öğretim eleman eksikliği olan kurumların mezuniyet sonrası eğitimde en fazla tıp fakültesi öğretim üyelerinden destek alındığı, öğretim elemanı-öğrenci dağılımının okullar arasında farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Doktora eğitimi veren okullarda ise mezuniyet sonrası eğitimi sürdüren öğretim elemanlarının tamamının alanının hemşirelik olduğu ve öğretim elemanı öğrenci dağılımının okullar arasında benzerlik gösterdiği saptanmıştır. Yüksek lisans eğitimi verilen okullarda en fazla yüksek lisans eğitimi verilen alanların İç Hastalıkları Hemşireliği ve Doğum ve Kadın Sağlığı Hemşireliği, en az eğitim ve mezun verilen alanın Hemşirelikte Öğretim-Yönetim olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde doktora eğitimi verilen okullarda mezuniyet sonrası eğitim programlarının çoğu yürütülmekle

birlikte en az bulunan alanın Hemşirelikte Öğretim ve Yönetim olduğu saptanmıştır.

Çalışmamızda gelişmekte olan okulların YÖK 35. maddeden yararlanarak bilim uzmanlığı ve doktora için öğrenci göndermelerinin lisans eğitiminde güçlükler yaşamalarına neden olduğu saptanmıştır. Sağlık Yüksekokullarının mezuniyet sonrası eğitimde yaşadığı en önemli güçlüğü, öğretim elemanı yetersizliği olduğu ifade edilmiştir. YÖK 35. madde ile öğrenci kabul eden okullar; eğitim almak üzere gelen öğrencilerin kurumda uyum sorunu yaşamamasını, bilgi ve uygulama açısından eksikliklerinin olmasını, kadrolarının bulunduğu okullara dönüşlerinin kayıplara yol açmasını güçlük olarak ifade etmişlerdir. Çalışmaya katılan okullar doktora eğitimi ile ilgili olarak program çeşitliliğinin artırılmasını, yeterli alt yapı ve öğretim elemanı sayısına sahip olan okullarda doktora eğitiminin yapılmasını önermiştir.

Çalışmamızın sonuçları doğrultusunda aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur;

- YÖK işbirliği ile gelişmiş bazı kurumların akademisyen yetiştirmesinin teşviki,
- Alt yapısı uygun olmayanların bilim uzmanlığı ve doktora programlarını açılmasının engellenmesi;
- Mezuniyet sonrası düzeye ulaşan öğrencilerin; eleştirel düşünme, sorgulama, araştırma ve inceleme gibi özellikler kazandırabilmesi açısından programların irdelenmesi;
- Doktoraya paralel olarak doçentlik alanlarına ilişkin sorunların giderilmesine yönelik YÖK ile üst düzeyde işbirliği çalışmalarının sürdürülmesi;
- Hemşirelik yüksekokulu yöneticileri, akademisyen ve öğrencilerin katılımını sağlayan toplantı/çalıştayların sürekliliğinin sağlanmasıdır.

KAYNAKLAR

- The Essentials of Doctoral Education for Advanced Nursing Practice. <http://www.aacn.nche.edu/DNP/pdf/Essentials.pdf>. (erişim:05.02.2007).
- Dünya’da ve Türkiye’de Hemşirelikte Doktora Eğitimi Sempozyumu Raporu, 26-28 Haziran 2002, İzmir. <http://www.geocities.com/hemşirelikegitimi/>. (erişim:05.02.2007).
- Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Snavı 2006 Tercih Kılavuzu. www.osym.gov.tr (erişim:05.02.2007)

- TC. Milli Eğitim Bakanlığı’na Bağlı Sağlık Meslek Liseleri. <http://www.meb.gov.tr/baglantilar/okullar/linkdetail.asp?KOD=155>. (erişim:17.08. 2007).

Arslan H, Korkmaz N, Gündüz G (2004). Ülkemizdeki lisansüstü hemşirelik eğitimi programlarına genel bakış. Hemşirelik Forumu Dergisi 5(5):55-59.

Atalay M (1996).Lisans iyileştirme çalışmaları raporu. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

- Bartels J** (2005). Educating nurses for the 21st century. *Nursing and Health Sciences* 7(4):221-225.
- Buzlu S, Kutlu Y** (1997). İ.Ü. Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu öğrencilerinin hemşireliğe ve mezuniyet sonrasında ilişkin düşünceleri. IV. Ulusal Hemşirelik Eğitimi Sempozyumu. Kıbrıs (Sözel Bildiri).
- Ellis BL** (2005). Professional doctorates for nurses: mapping provision and perceptions. *Journal of Advanced Nursing*. 50(4):440-448.
- Erdil F** (2001). Cumhuriyet Döneminde Hemşirelik. <http://195.142.135.65/who/nurseturk/hemsireegitim.H TM>. (erişim:05.02.2007).
- Gürüz K** (1999). UNESCO Statistical Yearbook 1999 ve “Dünyada ve Türkiye’de Yükseköğretim”. www.osym.gov.tr. ÖSYM Yay.No.2001-4. (erişim:05.02.2007).
- Karaaslan A, Gürkan A** (1994). Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu öğrencilerinin okuldaki danışmanlık hizmeti ile ilgili görüş ve beklentilerin incelenmesi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi* 10(1):31-44.
- Ketefian S, Davidson P, Daly J et al.** (2005). Issues and challenges in international doctoral education in nursing. *Nursing and Health Sciences* 7(3):150-156.
- Kocaman G** (2005). Türkiye’de hemşirelik eğitim sorunları ve çözüm arayışları.12 Mayıs 2005 Dünya Hemşireler Günü Özel Baskı, Ankara.
- Kuzu N, Bayramova N, Korkmaz G** (2003). Sağlık yüksekokulu hemşirelik ve sağlık memurluğu öğrencilerinin eğitimlerine ve geleceklerine ilişkin düşünceleri. *Hemşirelik Forumu Dergisi* 6(5):40-44.
- Nemutlu E** (2007). Lisansüstü Eğitimde Karşılaşılan Güçlükler. http://www.sbeotk.hacettepe.edu.tr/sempoz_07/sunular/karsilasi.html. (erişim:15.08.2007).
- Ülker S** (2001). Türkiye’de Hemşirelik: Temel Mesleki Eğitim İle İnsan Gücüne İlişkin Sorunlar ve Çözüm Önerileri. <http://www.yok.gov.tr/egitim/raporlar/raporlar.htm>. (erişim:05.02.2007).